

mento dalla celebrazione del mistero cristiano allo happening e ad una certa attrattività che non è capace di portare nel proprio seno la dinamica liturgica globale. La varietà delle comunità liturgiche, dello spazio e delle condizioni impone la necessità del ripensamento anche della musica liturgica 'per giovani', però all'interno della comunità più vasta e non soltanto al livello della identità di gruppo. Il rispecchio di quello che è trendy e che appartiene allo show non può essere proposto come la strada della retta educazione e della celebrazione liturgica. Qualsiasi tipo di musica deve nascere dalla matrice liturgico-biblica per la liturgia.

(Svršetak)

BILJEŠKE:

- ¹ Usp. R. SKERIS (prir.), *Crux and Cithara, Selected Essays on Liturgy and Sacred Music Translated and Edited on the Occasion of the Seventieth Birthday of Johannes Overath*, Verlag Alfred Coppenrath, Alotting 1983.
- ² Usp. *Document Universa Laus - Point de repère* u: *Bulletin Universa Laus* 30 (1980); C. DUCHES-NEAU – M. VEU-THEY, *Musique et Liturgie: le document Universa Laus*, Éd. Du Cerf, Paris 1988.
- ³ Vidi: *Church Music in Crisis*, The Liturgical Press, Collegeville 1966.
- ⁴ Tu je i Bachov božićni oratorij koji se nadahnjuje na profanoj kantati *Die Wahl des Hercules*.
- ⁵ Usp. E. SALIERS, *Musique liturgique et techniques électroniques*, u: *La Maison Dieu* br. 212 (1997/4) 157-173.

Povodom 230. obljetnice smrti Fra Petra Kneževića

s posebnim osvrtom na božićnu popijevku

Veseli se Majko Božja

Mile Čirko, Makarska

Fra Petar **Knežević** predstavio se javnosti marljivim i plodnim radom što je ostavio u svojim tiskanim i rukopisnim djelima kako se može vidjeti iz dolje navedene literature, te uzornim kršćanskim i redovničkim životom.

U ovom radu pišem ukratko o Kneževiću životu, njegovoj znakovitoj smrti, te njegovim djelima tiskanim i rukopisnim. Posebno se želim osvrnuti na božićnu popijevku *Veseli se Majko Božja*.

Fra Petar Knežević rođen je 1701. godine u selu Kapitolu, blizu Knina¹. 1720. godine stupio je u franjevački red na Visovcu, u veliku provinciju Bosne Srebrene. Bogoslovne nauke učio je u Šibeniku² kod profesora Jeronima **Filipovića** iz Rame³ koji ga je na poseban način cijenio kao duhovna i kulturna svećenika - redovnika i pomagao mu u svim njegovim pothvatima. Pretpostavlja se da je Knežević nastavio studije u inozemstvu, u Italiji, gdje je vjerojatno učio i glazbu, jer će se kasnije predstaviti i kao glazbenik. To zaključujemo iz činjenice što se njegovo ime ne nalazi u službenim spisima Provincije do 1728. godine kada ga je uprava Provincije na čelu sa provincijalom fra Šimunom **Tomaševićem** imenovala za propovjednika u Makarskoj.

1730. godine imenovao ga je provincijal o. fra Ivan **Strazemanac**⁴ za učitelja bogoslovlja u samostanu sv. Lovre u Šibeniku. Fra Petar je u provinciji obavljao razne i odgovorne službe⁵. Veći dio svoga života proveo je u sinjskom samostanu gdje je stvarao svoja literarna i glazbena djela i gdje je umro i pokopan u crkvi Gospe Sinjske. Nepoznati pisac u izdanju Kneževićeva prijevoda: *"Pištrole i Evandjelja priko godišta" 1773. godine* na IV. str. bilježi podatke o njegovoj smrti. ..."Bog ga diže s ovoga svita 1768. miseca lipnja na 18. dan subotnji u vrime kad se prid oltarom B. D. Marije u Sinju pivaju njezine litanije a koju on osobito štovaše; i tako nevidi uštanpan trud svoga rukodila..." Fra Ivan **Marković** također opisuje njegovu smrt. "Redovnici su po običaju pošli u kor. Fra Petar je zaželio da kod njega ostane samostanski starješina o. Franjo Buljan. Gvardijan se nećkao da ostane preko kora tvrdeći da on nije baš tako slabo. Ali na ponovnu želju bolesnika, koji je bez sumnje predosjećao da se približava konac, ostane. Svršivši oficij, redovnici po običaju pođu pred čudotvornu sliku Majke Božje pjevati litanije. Bolesnik zaželi da vrata sobe budu otvorena kao bi mogao pratiti pjevanje. Dok su se pjevali pojedini zazivi, bolesnik je pobožno odgovarao: Moli za nas! Kad su poslije dva pjevača pjevala "Sva si lijepa", Knežević je s drugima ganut pjevao. Ponovivši zaziv "O Marijo",

*Sretne i blagoslovljene
božićne blagdane
i Novu godinu
uz radosno pjevanje
božićnih popjevaka*

žele vam Uprava i Uredništvo

bolesnik je blaženo preminuo da u nebu nastavi pjevati hvale Isusu i Mariji.⁶

Knežević je pisao mnogo, najviše u stihu. Glavna su mu djela:

1. *Muka Gospodina našeg Isukrsta i plač Matere Isusove* (Venecija, 1753.). Hrvatski katolički puk je dušom i srcem prihvatio Kneževićev "*Gospin plač*". To svjedoči preko 100 izdanja "Plača", od kojih su provjerena kao sigurna 56. (Kosor) "Kneževićev *Plač*" postao je jednom od najčitanijih knjiga napisanih na hrvatskom jeziku, a njegov pisac jedan od najpoznatijih katoličkih pisaca između Drave i Save" (Kosor). Knežević je na kraju "*Plača*" stavio i napjeve za pojedine uloge koje je vjerojatno sam sastavio. "Na ovi smo način mi ovdje u Sinju pivali. Tko bude umio skladno pivanje naći će sve glasove kako koji ima pivati."⁷
2. *Životi četiriju svetaca čudotvoritelja Frančeška od Ašiša, Antuna od Padve, Didaka i Paškala* (Venecija, 1959.).
3. *Duhovna pivka* (Venecija, 1759.). To je kršćanski nauk pretočen u pjesmu, što ga je o. Jeronim **Filipović** izložio u svojim propovijedima a kojemu je i posvećena knjiga.
4. *Pisme duhovne razlike* (Venecija, 1765.), XII + 195 str. U zbirci su pjesme različitog sadržaja, većim dijelom u čast Majke Božje i svetaca. U zbirci ima nekoliko prijevoda iz časoslova: "*Zdravo, Zvizdo mora*", "*Kog zemlja, zvizde, more*", "*Stvorče sviju, spomeni se*", "*O jeziče prislavnoga*", "*Ako želiš vidit čudo*" i dr. Ostale su izvorne.
5. *Osmina redovnička zabave duhovne* (Venecija, 1765.), XXXII + 396 str. To je priručnik za duhovne vježbe. Ubraja se među prve priručnike duhovnih vježbi u našoj duhovnoj literaturi.⁸
6. *Pištrole i evanđelja priko svega godišta na novi način istomačena* (Venecija, 1773.). U knjizi su poslanice i evanđelja što se pjevaju u nedjelje i blagdane s pjesmama i molitvama na kraju.

Fra S. **Zlatović** i fra J. **Božtković** pripisuju Kneževiću i "*Pisma čudoredna*" (Venecija, 1766.) i "*Nauk mladoga misnika*" (Venecija, 1767.), ali fra A. **Crnica** dokazuje da to nisu Kneževićeva djela.⁹ **Kosor** zasigurno, bez ikakve dvojbe, tvrdi i dokazuje da je "*Pisma čudoredna*" Kneževićovo djelo.¹⁰

Knežević je u rukopisu ostavio 3 zbirke religioznih pjesama: jedna se čuva u arhivu visovačkog samostana u kojoj se nalaze različite pjesme od kojih su najbrojnije božićne. Zbirka ima 61 str. Dvije su zbirke u arhivu sinjskog samostana u kojima su također različite pjesme. Obje imaju 94 str. Knežević je zapažen na poseban način kao marljiv prepisivač glazbenih sadržaja za potrebe samostana i crkve u Sinju, Visovcu i za druge samostane i crkve u Provinciji. Tu su različite mise i drugi glazbeni oblici, među kojima i nekoliko njegovih skladbi. Naj-

poznatija su *dva kantuala* koja se čuvaju u arhivu sinjskoga samostana. U kantualu "A", veći format, nalazi se 21 jednoglasna misa a na prvoj stranici piše: *Missae pro choro et organo huius ecclesiae S. M. gratiarum*. A. D. 1767. U kantualu "B", koji je posvećen Gospi Sinjskoj, nalaze se dvoglasne mise, marijanske antifone jednoglasne i dvoglasne koje se pripisuju Kneževiću, *Tantum ergo* i druge skladbe te njegov poznati "*Magnificat*". Antifone su skladane u obliku moteta, u baroknom stilu, koji se može nazvati franjevački barok. Visovački je kantual napisan 1767. godine. Sadrži 16 misa, 2 *Tantum ergo* i dvije Gospine antifone. Ima svega 116 str. "Kneževićevi kantuali vrijedan su spomenik glazbene umjetnosti Provincije Presvetog Otkupitelja, s obzirom na pjevačku crkvenu praksu i prepisivačku djelatnost, koju je u samom nastanku Provincije Knežević, kako to pokazuju njegovi kantuali, uspješno promicao."¹¹

Knežević je sastavljao i pisao i službene spise provincijala o. fra Ante **Markovića**: *Archiviolum* od 1732. do 1735. godine, koji se nalazi u samostanskom arhivu sv. Lovre u Šibeniku.

Samo se jedna misa pripisuje Kneževiću i to misa "*u harvatski jezik*", koja se nalazi na kraju drugog kantuala "B". Fra Stjepan **Zlatović** naglašava kako su se neki fratri isticali u skladanju, pjevanju i sviranju što potvrđuju rukopisne koralne knjige, mnoštvo napjeva i skladbi za orgulje i glasovir. Među takove ubraja i Kneževića¹², a fra I. **Marković** piše ovako: "Knežević je bio učitelj crkvenog pjevanja u Sinju i upravitelj crkvenog kora; ter je prepisao čitave korale i sastavio liepe napjeve, pa i jednu hrvatsku misu."¹³

Hrvatski muzikolog, melograf, glazbeni pisac i skladatelj Franjo **Kuhač** prvi je Kneževića predstavio javnosti. "Petar Knežević sastavi misu u harvatski jezik te *Muku Gospodina našega Isukrsta s napjevi*".¹⁴ Kuhač je misu obradio za 4-glasni muški zbor i izdao 1881. godine pod naslovom *Hrvatska misa u čast sv. Ćirila i Metoda od o. Petra Kneževića*, koja se pjevala u Rimu 5. srpnja 1881. godine povodom proglašenja svecima slavenskih apostola Ćirila i Metoda.

Božićna popijevka Veseli se Majko Božja

Tekst se ove božićne popijevke nalazi u Kneževićevoj zbirci "*Pisme duhovne razlike*" pod naslovom "*Popjevka na slavni Božić*"¹⁵. Sastavljena je u posebnom, Kneževiću, stihu - dva trinaestera, dva osmerca i jedan peterac. Općenito se misli da je to njegova najbolja pjesma. U istoj se zbirci nalaze još tri pjesme u istom stihu, što pokazuje da je Knežević ovaj pjesnički stih rado upotrebljavao: "*Majki premiljoj Mariji na poklon*" (*Tebe vazda o Marijo hoću štovati...*)¹⁶. Nakon sedme strofe prekida pisanje pjesme i u osmercu govori kako je sasvim oslijepio i ne može više pisati (*Kad sam pišuć oslipio, Pismu tvoju, o Marijo*). Kad je ponovno zadobio vid pjeva (*Vid buduć mi povratila, Majka slatka i premila, Sad joj veću*

dužnost imam, Zato pismu priuzimam), i nastavlja osmu kiticu: "Oh koliko tad milosti jesi primila...". Tako piše još šest strofa i na kraju nadodaje: "Pisma pivana od sastavljača ovi Pisama", a to znači i pjesme *Veseli se Majko Božja*, koja se nalazi ispred navedene pjesme. Pjesma pod naslovom "Na Blagovist", u istom je stihu i ima 18 strofa¹⁷, kao i druga, "Popjevka na slavni Božić"¹⁸ koje posljednja 18. strofa glasi: "On svim dao da budemo Božić provesti, Bez duhovne i tilesne koje bolesti, A po smrti pak svim dao, Kako svim je obećao, Vične radosti. Amen."

Knežević u uvodu spomenute zbirke "Pisme duhovne razlike" govori: "Ovo su pete ovake Knjižice koje sam na svitlost dao... Pisme nisu po redu, a to jest, po dostojanstvu stavljenе, jet imate znati, da ja Pisme ove nisam mislio na svitlost dati... i tako kako bi koju u kakvoj prigodi sastavio, tako se i nahode, ne budući sad u stanju pripisivati ji".¹⁹ Tako imamo odmah na početku 21.–30. str. tri božićne pjesme: "Na Božić", "Na Mlado lito" i "Druga na Božić" te dalje, kako je gore navedeno, prva "Popjevka na slavni Božić" (*Veseli se Majko Božja*) i na kraju zbirke druga "Popjevka na slavni Božić". I u Kneževićevim rukopisnim zbirkama ima više pjesama koje su u istom stihu u kojem je i *Veseli se Majko Božja*, a "Popjevka na I. godišta", o kojoj će naprijed biti govora, nalazi se u obje zbirke.

Teško je pretpostaviti da je Knežević uzimao tuđe pjesme i objavljivao ih pod svojim imenom imajući u vidu njegovu veliku poniznost i ozbiljnost, osim što je prevodio crkvene himne s latinskog jezika i što se služio duhovnim i crkvenim knjigama i narodnom predajom. Naprotiv on je nekima davao svoje pjesme koje su objavljivali u svojim knjižicama kao npr. Petar **Jurić** iz Rupa kod Visovca²⁰, a drugi su sami uzimali Kneževićeve pjesme i objavljivali ih u svojim zbirkama, a nisu napisali da su Kneževićeve, kao npr. Matija **Čulić** koji je u svoju zbirku "Pisme duhovne raslicne..." Venecija, 1805. uvrstio 34 Kneževićeve pjesme među kojima je i "Veseli se Majko Božja".

Fra J. **Božićković** piše: "Knežević je spjevao dvije najljepše pjesme Majci Božjoj. Prva je *Popjevka na slavni Božić* koja se pjeva i danas od Božića do Bogojavljenja uključivo po svim dalmatinskim crkvama. Ista melodija vjerojatno potječe od Kneževića jer je on bio skladatelj na glasu onog doba. Druga je neka vrsta religioznog oratorija "Muka..."²¹ Roko **Rogošić** ističe: "Koga ne ganjava kad čuje Kneževićevu dramski spjevanu "Muku..." i božićnu popijevku "Veseli se Majko Božja puna milosti"?"²² Mnoge Kneževićeve pjesme i danas se pjevaju, ne samo u Gospinim svetištima, nego i po drugim našim crkvama, premda ni narod a ni svećenici ne znaju da su Kneževićeve, osim *Gospina plača* i *Veseli se, Majko Božja*.²³ Knežević je dobro poznao dušu ondašnjeg kršćanskog puka i za nj pisao svoje pjesme i zato je više narodnih pobožnih pjesama nastalo prema Kneževićevim pjesmama.²⁴

Žao mi je što su se uvaženoj i vrijednoj Hrvojki **Mihanović-Salopek**, koja je dosta prostora posvetila Kneževiću u svojoj knjizi: *Hrvatska himnodija od srednjeg vijeka do preporoda* str. 117-119, potkrale neke pogreške kao: "Fra Petar Knežević (Knin, 1702. – Visovac, 1768.)." Zasižno je utvrđeno da se Knežević rodio 5. ožujka 1701. u Kapitolu kod Knina a umro (18. lipnja) i pokopan 1768. u Sinju; ili "U zbirci *Pisme duhovne razlike* (Venecija, 1. izdanje 1750., i izdanje 1756.)." Postoji samo jedno izdanje zbirke "Pisme duhovne razlike" tiskano u Veneciji 1765. godine. H. Mihanović-Salopek nije precizno i jasno izrazila misao o sumnji u Kneževićovo autorstvo pjesme *Veseli se Majko Božja* na temelju druge kitice, gledajući kontekst cijele kitice i cijele pjesme u Otajstvu vjere o Mariji Djevici i Bogorodici. Koliko imam uvida, nitko takvu sumnju nije postavljao iz navedene literature.²⁵

Druga kitica pjesme "Veseli se Majko Božja" nije izbačena nego je samo promijenjen prvi redak. Druga kitica u izvorniku glasi: "Veseli se jer nebuduć s mužom općila / Zato truda, ni mučnosti nisi tarpila, / Nego začev u posluhu / Po nebeskom svetom Duhu / Jesi rodila." U zbirci "Božićne pjesme" IV. izdanje str. 30. (izdavač fra A. Sekelez, Metković 1967.) i u hrvatskoj liturgijskog pjesmarici "Pjevajte Gospodinu pjesmu novu", Zagreb, 1983. godina str. 796. ovako: "Veseli se jer si vječno djevstvo ljubila, / Zato truda i mučnosti nisi trpjela. / Neg začevši u posluhu / Po nebeskom Svetom Duhu / Jesi rodila."

Je li Knežević skladatelj melodije?

Nema sumnje da je Knežević bio nadaren i kao skladatelj, ali bez veće stručne naobrazbe što je vidljivo iz njegovih skladbi. Osim moteta koje je Knežević skladao u baroknom stilu i mise u "Hrvatski jezik" upotrebljavao je i pučki glazbeni izraz (napjevi za pojedine uloge u Gospinu plaču i sl). Pretpostavku da je Knežević skladatelj božićne popijevke "Veseli se Majko Božja" možemo potkrijepiti rukopisnim uvezanim priručnikom (kraj 18. ili početak 19. stoljeća) iz franjevačke samostanske knjižnice u Omišu, koji donosi osnovne upute o teoriji glazbe te notni prilog.²⁶ U notnom se prilogu nalazi melodija pjesme "Veseli se Majko Božja" uz tekst druge Kneževićeve pjesme: "Popjevka na I. godišta" (*Danas osmi časni dan je posli Božića...*).²⁷ Prvi dio melodije potpuno je jednak današnjem napjevu (vidi prilog). U drugom dijelu ima melodijskih i ritmičkih razlika. Kako je tekst pjesme Kneževićev pretpostavljam da je Kneževićeva i melodija koju su fratri prepisivali i po potrebi mijenjali, nadodavali ili skraćivali. takav je bio i prepisivač navedenog priručnika, "F. S. a Makarska", koji se po svemu sudeći amaterski bavio glazbom i za sebe osobno prepisivao navedeni priručnik.

Glazbeni prilog: Napjev kao *Veseli se Majko Božja*, iz samostanske biblioteke u Omišu, od F. S. a Makarska, Ms, c. poč. 19. st.

Napjev kao *Veseli se Majko Božja*, iz sam bibl. u Omišu, od F. S. a Makarska, Ms, c. poč. 19. st.

Istu melodiju nalazimo i kod pjesme: "Zdrav Privedi Sakramente" u istom priručniku, gdje opet u drugom dijelu nalazimo nove ritmičke promjene.²⁸ Ako iznad drugog dijela melodije dodamo terc, koja je kasnije i dodana, mnogo smo bliže današnjem napjevu. Osobno sam predvodio misno slavlje, prije desetak godina, u franjevačkoj župi Velikom Brdu, blizu Makarske, u božićnom vremenu, kada je puk pjevao *Veseli se Majko Božja* bez

terce u drugom dijelu melodije što mi je zvučalo sasvim blizu zapisu iz priručnika "F. S. a Makarska". Pretpostavljam da se iza skraćenice F. S. krije fra Sebastijan Jurišić²⁹ koji je bio gvardijan makarskog samostana te župnik u Velikom Brdu. Kako je volio glazbu, normalno je da je i svoje vjernike učio pjevati uz druge napjeve i popijevku *Veseli se Majko Božja* po melodiji koju je on sam zapisao.³⁰ Možda nam i trodobna mjera, koju je Knežević najviše upotrebljavao u svojim pučkim melodijama, može pomoći u traganju za rješenjem ovog pitanja. Nadam se da će ovo biti mali doprinos u rasvjetljavanju autorstva popularne božićne popijevke *Veseli se Majko Božja* i poticaj za daljnja istraživanja.

BILJEŠKE:

- ¹ O životu i radu Kneževića pisali su:
O. Josip Glumčević, *Memorie 8 i sl.* (rukopis ASS)
O. S. Zlatović, *Monografije 12 samostana Provincije Presv. Otkupitelja* (rukopis, ASS)
O. Petar Krstitelj Bačić, *Nekrolog*, Spomen knjiga svih pok. redovnika - franjevaca Prov. Presv. Otkupitelja u Dalmaciji od davnijih godina do god. 1924. (rukopis, ASV)
Prof. Šime Ljubić, *Ogledalo Književne povijesti jugoslavjanske*, Knjiga II, Rijeka 1864. str. 420, 463.
Franjo Kuhač, *Glazbeno nastojanje Gajevih Ilira*, Povijesna crtica, Zagreb 1885. str. 9
Dr. fra Ivan Marković, *Sinj i njegovo slavlje*, Zagreb 1898. str. 57-58.
I. Ocvirk, *O. Petar Knežević i dva kantuala franjevačkog samostana u Sinju*, Sv. Cecilija, 1923. br. 4 str. 111.
V. Premuda, *Još nešto o Petru Kneževiću*, Sv. Cecilija, 1923. br. 5 str. 141.
L. Gagulić, *O. Petar Knežević i skraćivanje liturgičnih tekstova*, Sv. Cecilija, 1923. br. 5 str. 142.
Fra Roko Rogošić, *Književni rad hrvatskih franjevaca do 19. st.*, *Nova Revija*, Makarska 1926. br. 3-4 str. 411 - 414.
Jubilarno izdanje o 700. god. smrti Serafskoga Patriarke sv. Oca Franje
Dr. fra Jure Božićković, *Život i rad fra P. Kneževića, Grada za povijest književnosti hrvatske*, knj. X. JAZU Zagreb 1927. str. 149-162.
Dr. fra Stanko Petrov, *Gospin pjesnik*, *Gospa Sinjska VII* 1928. str. 35.
Fra Jure Božićković, *Fra Petar Knežević kao pjesnik Marijina materinstva Božjega*, *Nova Revija*, Makarska 1931. br. 5-6. str. 386-387.
Dr. fra Karlo Balić, *Kroz Marijin perivoj*, Šibenik 1931. str. 53... i 75...
Dr. fra Ante Crnica, *Naša Gospa od Zdravlja i njezina slava*, Šibenik 1939. str. 221...
S. Petrov, *Gdje i kada se rodio fra Petar Knežević*, *Obzor LXXX* (1940), br. 190. (18. 08. 1940.) str. 2
Vlč. Antun Pilepić, *Naša Majka*, Split 1942. str. 127...
Andreis, Cvetko, Đurić-Klajn: *Historijski razvoj muzičke kulture u Jugoslaviji*, Zgb. 1962. s. 70
Dr. fra Jerko Šetka, *Sinjska spomenica 1715-1965*, Sinj 1965. str. 297.-306.
Dr. fra Karlo Jurišić, *200. godišnjica smrti fra Petra Kneževića*, *Vjesnik Franj. Prov. Presv. Otkupitelja*, Split, XVII/1968., 6, 193-198. (ciklostilom).

- Dr. fra Karlo Kosor, *Gospin plač fra Petra Kneževića, Godišnjak Instituta za izučavanje jugoslavenskih književnosti u Sarajevu*, Knj. II., Sarajevo 1973. (posebni otisak)
- Josip Andreis, *Povijest hrvatske glazbe*, knjiga 4, Zagreb 1974. str. 142.-144.
- Dr. fra Karlo Kosor, *Kačić 10*, Split 1978. *Prilozi o trojici franjevačkih pisaca iz južne Hrvatske*, str. 258.-261.
- K. Kosor, *Izdanja Kneževićeva "Gospina plača"*, *Kačić 6*, Split 1974. str. 171-187.
- M. Demović, *Pitanje autorstva skladbi Kneževićevih Kantuala*, *Kačić 16*, Split 1984. str. 183.-208.
- Fra M. Čirko, *Sveta Marija*, Makarska 1990. str. 162.-166.
- Fra Petar Knežević, *Gospin plač* (56. izdanje) s Proslavom na početku te izdanja Gospina plača, na kraju, urednik dr. fra Stipe Nimac, Pastoralna biblioteka br. 2 Split, 1992.
- Hrvojka Mihanović-Salopek, *Hrvatska himnodija od srednjeg vijeka do preporoda*, Split, 1992. str. 117-119.
- ² Prema A. Crnici, *Naša Gospa od zdravlja*, LAPM, 135 sl.; Arhiv provincije POS, S/2
- ³ Fra Jeronim Filipović (1688.–1765.) je bio prvi provincijal nove franjevačke provincije sv. Kaja, danas Presvetog Otkupitelja u Dalmaciji sa sjedištem u Splitu, koja se odcijepila od velike provincije Bosne Srebrene 1735. godine. Bio je profesor na više franjevačkih učilišta. Pisao je na latinskom i hrvatskom jeziku. Poznato je njegovo djelo na hrvatskom: *Pripovijdanje nauka krstjanskoga* u 3 knjige koje su u moderniziranom obliku pretiskane potkraj 19. stoljeća i *Put križa*. Filipović je s Kneževićem radio na duhovnoj i vjerskoj obnovi katoličkog puka u Dalmaciji.
- ⁴ Fra Ivan Stražemanac (1678.–1758.) – iz sela Stražemana kod Požege – je bio jedan od najboljih franjevačkih historioografa na našim prostorima. Napisao je *Povijest franjevačke provincije Bosne Srebrene* 1730. godine. Djelo je prvi put objavljeno u Zagrebu 1993. godine u izdanju Matice hrvatske (Latina et graeca), koje je priredio, s latinskog preveo i uvod napisao Stjepan Sršen.
- ⁵ Prema Liber archv. PM bi je tajnik franjevačke Provincije Bosne Srebrene i Provincijala o. A. Markovića. Nakon diobe Provincije 1735. godine, vrši i dalje službu tajnika u novoj Provinciji. Bio je još dva puta u upravi Provincije kao defnitor, zamjenik Provincijala i gvardijan a bio je i profesor i propovjednik.
- ⁶ I. Marković, *nav. dj.* str. 57.
- ⁷ P. Knežević, *Muka Gospodina...*, Split, 1853. (30. izdanje).
- ⁸ Božitković, *nav. dj.* 156.
- ⁹ Crnica, *nav. dj.* 230.
- ¹⁰ Kosor, *Kačić 10*, Split 1978. str. 258-261.
- ¹¹ M. Demović, *nav. dj.* 208.
- ¹² S. Zlatović, *Franovci države Presvetog Otkupitelja i hrvatski puk u Dalmaciji*, Zagreb 1888. str. 347.
- ¹³ I. Marković, *nav. dj.* str. 58.
- ¹⁴ F. Kuhač, *Glazbeno nastojanje Gajevih Ilira, Povijesna crtica*, Zagreb 1885. s. 9.
- ¹⁵ P. Knežević, *Pisme duhovne razlike*, str. 43.-45.
- ¹⁶ P. Knežević, *nav. dj.* str. 50.-53.
- ¹⁷ P. Knežević, *nav. dj.* str. 156.
- ¹⁸ P. Knežević, *nav. dj.* str. 159.-162.
- ¹⁹ P. K. *nav. dj.* str. VI.
- ²⁰ Usp. K. Balić *nav. dj.* str. 58-60. i A. Crnica *nav. dj.* 235. Gosp. Petar Jurić je objavio molitvenik "Način pravi kako karstijani imadu Boga moliti..." 1763. gdje se nalazi i Kneževićeva "Veseli se Majko Božja", sa malim izmjenama te više kitica Kneževićeve pjesme "Na vazam" (iz neob-
- javljene zbirke Kneževićevih pjesama u SAV str. 31). Knežević govori sam u uvodu zbirke "Pisme duhovne razlike" da nije mislio objelodaniti svoje pjesme i da ih je sam ispjevao pa tako i pjesmu *Veseli se Majko Božja*, koju je ispjevao prije nego je oslijepio. Osljepio je krajem 1763. godine tj prije objavljivanja Jurićeve zbirke. Jurić u uvodu svoga molitvenika kaže da mu nije svrha sastaviti kakvo originalno djelo i da je molitve i pjesme uzeo "iz različitih knjiga" (str. XII). Isto ponavlja na kraju molitvenika na str. 157. "Ovi moj trudak od mene skupljen...". Pretpostavlja se da je sam Knežević dao Juriću svoju pjesmu *Veseli se...* kao najbolju, jer nije mislio svoje pjesme objavljivati.
- ²¹ J. Božitković, *nav. dj.* str. 387.
- ²² Fra R. Rogošić, *nav. dj.* str. 414.
- ²³ Fra A. Crnica, *nav. dj.* str. 234.
- ²⁴ Usp. J. Šetka, *Sinjska spomenica*, Sinj 1965. str. 304-306. i K. Balić *nav. dj.* 75-77.
- ²⁵ Hrvojka Mihanović-Salopek, u gore navedenom djelu, (Književni krug, Split 1992.), na str. 118. piše: "U sumnju nas dovodi druga kitica iste popijevke, izbačena iz kasnije i današnje službene himnodije, jer sadrži pučku predrasudu o potencijalnoj grešnosti intimnog bračnog odnosa, a takvo shvaćanje nije u skladu sa stavom Crkve o konstituciji braka".
- ²⁶ ASO, Mapa VI, 324 a str 40 (pp. 3-24, 27-36, 22f; 20x14) U istim koricama, na kojima piše Lib. F. S. a Makarska prepisano je i djelo Giann Antonia *Banera Quid est musica* (teorija i estetika glazbe s notnim primjerima) iz 1754. (f 40 118; 20x14). Notnu gradu samostana u Omišu pregledala je, sredila i objavila Vjera **Katalinić** u knjizi: *Katalog muzikalija franjevačkog samostana u Omišu*, HAZU, zavorod za muzikološka istraživanja, serija br. 3 Zagreb, 1991.
- ²⁷ Pjesma se nalazi u Kneževićевой rukopisnoj zbirci u samostanskom arhivu u Sinju str. 27 također i u rukopisnoj zbirci u samostanskom arhivu na Visovcu str. 18. Pjesma ima 9 kitica. Prva kitica u cijelosti glasi: "Danas osmi časni dan je posli Božića, I svetkuje sveta Crkva obris Ditića, Koga Diva u radosti onda rodi brez mučnosti i brez bolesti, I brez bolesti."
- ²⁸ U istom priručniku str. 37 nalazimo primjer skraćivanja melodije Kneževićeve pjesme *Pridi Duše Presveti (Kantual B* str. 168). U drugom dijelu pjesme kod Kneževića na riječi "zraku tvoje milosti" ima 15 notnih znakova, a kod "F. S: a Makarska" samo 7.
- ²⁹ Fra Sebastijan Jurišić je rođen u Baškoj Vodi (kod Makarske). Živio je dugo u Makarskoj gdje je bio dva puta samostanski starješina (gvardijan) 1770-1771. i 1794-1795. Bio je i župnik župe Veliko Brdo (posluživao iz Makarske) 1784-1794. "Kao vrijedan i marljiv redovnik mnogo je učinio za samostan i Provinciju", naglašava Mrtvar samostana u Makarskoj. Umro je u Makarskoj 1810. u 82. god. života. (Na ovu pretpostavku upozorio me dr. fra Karlo Jurišić, Baškovodanin.)
- ³⁰ Dana 22. studenoga ove godine, 1998. posjetio sam gosp. Milu Baškovića (star 88 godina) iz župe Veliko Brdo koji, kako sam kaže, "piva u crkvi otkad zna za se". On je od rane svoje mladosti do danas pjevao i predvodio pjevanje u crkvi sv. Jeronima u V. Brdu. Pjevao mi je popijevku *Veseli se Majko Božja*, bez terce u drugom dijelu, ali u varijanti koja je bliža današnjem napjevu što je sasvim razumljivo.